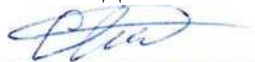

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерства образования и науки Республики Дагестан
МКУ "УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ" МУНИЦИПАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ
"ХАСАВИЮРТОВСКИЙ РАЙОН"

МКОУ "Тенжеаульская СОШ им.М.М.Зумаева"

РАССМОТРЕНО

На заседании ШМО

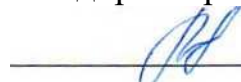

Темиртдинова С.А.

Протокол №1 от «27» 08
2024 г.

СОГЛАСОВАНО

Зам директора по УВР

Шихмурзаева Г.К.

Протокол № 1 от «27» 08 2024
г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Махтиев А.С.

Приказ № 652
от «30» 08 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (кумыкская) литература»
для обучающихся 5 класса

БАЯНЛЫКЪ СЁЗ

Аслу умуми школалар учун (5 класда) кѳумукъ адабиятдан уѳлгю иш гѳрюв программа 2018-нчи йылны август айыны 3-нде кѳабул этилген «Россия Федерацияны билимни гѳакъында» деген Федерал законуну «11- нчи 14-нчу статьяларына этилген алмашынывланы гѳакъында» деген 317- ФЗ номерли Федерал закону яшавгѳа чыгѳара туруп, федерал пачалыкъ стандартлагѳа гѳере ва пачалыкъ умуми билим берив тармакъда тасдыкъ этилген гесимлени (Россияны Юстиция Министерлигини 2021-нчи йылны июнь айны 5-де 64101 номери булан гѳисапгѳа алынган Россия Федерацияны билим берив министрлигини 2021-нчи йылда май айны 31- нде 287-нчи номерли буйругѳу булан «Орта класлар учун аслу билим берив Федерал Пачалыкъ гесимлерини талапларына гѳере камилешдирилип мугѳкамлашдырылган»); «Кѳумукъ адабият ва Кѳумукъ тил» предметлени бѳлюклери, тарбиялавгѳа байлавлу уѳлгю программасы 2020-нчы йылны июнь айыны 2-синде ФУМО-ну умуми билим беривге байлавлу чыгѳарган кѳараргѳа гѳере Россия Федерацияны Гѳукуматыны 2016 – йылны апрель айны 9-да 637-р номерли буйругѳу булан тасдыкъ этилген.

«Кѳумукъ адабият» предметни умуми характеристикасы

Школада уѳйренилеген предметлени арасында яшланы кѳылыкъ, ругъ якъдан тарбиялавда адабият дарслар аслу ерни тутат. Олар не даражада, нечик юрюлегенинден охувчу яшларда наслудан-наслугѳа бериле гелеген халкъны асил хасиятларыны уѳлгюлерин болдурмакъ, камилешдирмек йимик масѳалалар гѳасил болат. Шо себепден муаллим бу дарслагѳа бек жаваплы ва тындырыкълы янашма герек. Адабият дарсларда охувчуларда ана тилине ва адабиятына бакъган сюювню тувдурув муаллимге борч. О дарсланы аслу борчларындан бирдагѳысы чебер асарланы тарихи яшавдагѳы ерин ва идея масѳаласын тюз англатмакъ, шоланы чеберлик ягѳына дурус кѳыймат бермеге уѳйретмек.

Чебер асарланы тилин уѳйренив охувчулагѳа сѳзню чеберлигин, гѳзеллигин англамагѳа, ана тилни стиль якъдан чеберлигине ес болмагѳа болушлукъ эте.

«Кѳумукъ адабият» предметни уѳйренивню муратлары

Янгы стандартлар аслу умуми билим берив системасында охувчуланы билим даражасын тюз багъалавда кюрчю болуп токътай. Янгы стандартлар бизин Ватанны кёп миллетли халкъларыны маданиятын, ана тилин уйренивге, сакълавгъа, ону оьсдюрювге ихтиярларын, ана тилинде аслу умуми билим алывда имканлыкълар болдурувгъа, адат-къылыгъын сакълавлгъа бакъдырылгъан. Шолайлыкъда, уьлгю иш гёрюв программа айры охувчуну билим даражаларын оьсдюрювге эркин ёл ача, ону класда, уйде, оьзбашына чалышып, интернетден пайдаланып, билим-тарбиясын артдырмагъа генг имканлыкълар бере.

Адабият предметни алдында салынагъан аслу муратлар:

– охувчуларда дюньягъа, гъалиги яшавгъа байлавлу англавланы генглешдилив, олагъа тюз багъа берив

; – ватангъа, халкъына бакъгъан сюювню артдырыв, патриот гъислени тарбиялав;

– охувчуларда адабиятны предмет гъисапда уйренивге бакъдырылгъан яратывчулукъ иш бажарывчукъларын ва мердешлерин мюлк этив;

– адабиятны гёрмекли чебер асарларына асасланып, дюнья гертиликге багъа берип, къылыкъ-тарбия, гёзеллик, оьр инсан аралыкълар йимик англавланы оьсдюрюв.

Федерал пачалыкъ билим берив стандартны «Тил ва адабият илму» (филология) бёлюгюнде адабиятны уйренивню алдына шулай аслу масъалалар салынгъан:

1. оьзюню гележекде билим даражасын оьсдюрювде адабиятны уйренивню агъамиятын англамакъ; арты бёлюнмейген, бир ёрукъда юрюлеген охувну оьзюню дюньягъа къаравларын, англавларын болдурувда, дюньяда адамны ва жамиятны аралыкъларын гелишдиливде къурал гъисапда къолламакъ;

2. адабият асарланы охуп, тюз англав халкъны мили маданиятын, яшавун уйренивде аслу къурал болуп токътайгъанын англамакъ;

3. гёрмекли чебер асарланы уйренивню натижасында ана тилни гёзеллигин, ону байлыгъын, тил имканлыкъларын оьз халкъыны ва дагъыстан миллетлени маданиятын англап, сезип бажармакъ;

4. тюрлю-тюрлю жанрлардагы асарланы уйренивде авуздан ва язып оз ойларын айтып, пикирлешип, охулган асарны чечивде ортакчылык этип, озбашына охулажак асарланы гезалга тутуп, планын кзуруп бажараган охувчуну тарбияламак;
5. чебер адабият асарланы озюне хас болган башгалыкларын англап, оланы илму, иш, публицистика асарлардан айырып, охулган асарланы идея-маъна ягыннан чечип, танкыт этип, оларда суратланган яшав галланы англап бажармак;
6. сезню чеберлик гучюн сезивде адабият теория ангвланы агъамиятын англамак; охувчуларда бар билимлеге ва ангвллага таянып (тарихден, музыкадан, эстетикадан) предметлени арасындагы байлану пайдалы кайдада колламак;
7. предметни уйренивде озюне хас умуми охув мердешлени болдурмак (личный);
8. дарсда берилеген ангвланы теренлигине ва предметлени бирибири булангы байлавлугуна тююнмек (метапредметный);
9. предметден алынаган билим натижалага ес болмак (предметный);
10. тюрлю-тюрлю источниклерден, интернет ресурслардан пайдаланып бажармак.

Охув планда «Кумк адабият» предметни ери

Янгы стандартлар муаллимге, программада айрыча белюклени уйренивге герсетилген сагатланы умуми санавун саклап, асарланы уйренивге, тюрлю яратывчулук ишлени огтеривге озтерече янашмага, демек сагатланы тийишли гереген кюде пайламага имканлыклар бере

«КУМУК АДАБИЯТ» ПРЕДМЕТНИ ИЧДЕЛИГИ

ХАЛКЪ АВУЗ ЯРАТЫВЧУЛУГУ

Халк ёммаклар. «Къарачач», «Денгиз ат», «Тюю-тюю, тюю алтын».

Адабиятны теориясынан. Ёммакларда ошатывлар ва маънадашлар

. «Молла Насрутдинни хабарлары».

«Чечеген ёммакълар». Чечеген ёммакълар ғыакъында англав.

Авторлу ёммакълар. Анвар Ғажиев. «Авузға бош акъ бабиш»;

Аяв Акавов. «Тогъуз башлы Аждагъаны оьлтюрген нарт Эсенболат».

ХІХ – АСРУНУ ЭКИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ – XX АСРУНУ

БИРИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ КЪУМУКЪ АДАБИЯТДАН

Йырчы Къазакъ. «Чатакъ йыр», «Бары да зат бар Къазакъны эсинде», «Эр уланлар намус салмай юрекге».

Адабиятны теориясындан. Шиъруну ғыакъында англав.

Абдулла Магъамматов. «Илму – яшав хазнасы».

Къазияв Али. «Бёрюакъай ва Арлан ит». Наби Ханмурзаев. «Хошгелдинг, язбаш».

Алимпаша Салаватов. «Етим», «Охума йиберилиз».

XX – АСРУНУ ЭКИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ – XXI АСРУНУ

БИРИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ КЪУМУКЪ АДАБИЯТДАН

Ибрагъим Керимов. «Игит тувгъан гюн».

Магъамматсолтан Ягъияев. «Гюмюш карандаш».

Изамит Асеков. «Бола бусанг – болат бол», «Къушлар уя ғыазирлей».

Микайыл Абуков. «Арт дёгерчиклер». А

къай Акъаев. «Ярайгъан затмы», «Ана тил».

Абдулмежит Межитов. «Юртну ийиси», «Ватан деген не затдыр?».

Магъаммат-Шапи Минатуллаев. «Бийийген бёрю».

Адабиятны теориясындан. Масалны ғыакъында англав.

Магъаммат Атабаев. «Ёлтабар».

Адабиятны теориясындан. Поэманы ғыакъында англав.

Камал Абуков. «Саякъ ит саялы» (хабардан гесеклер).

Агъмат Жачаев. «Ана».

Магъмнат-Наби Халилов. «Белгисиз кыргызан» («Сали-Сулейман» деген романдан гесеклер).

Бадрутдин Магъмнатов. «Атама кагъыз, «Вёре, вёре вёре»

Багъавутдин Гъажиев. «Нарынкъала».

Рукъият Устарханова. «Сагъат»

ДАГЪЫСТАН ХАЛКЪЛАНЫ АДАБИЯТЛАРЫНДАН

Кочхюр Сайит. «Мурсалхангъа налат болсун».

Гъамзат Цадаса. «Яревке пайлав», «Маймун ва агъач уста».

Абумуслим Жафаров. «Къанатлы йыртгъыч».

Адабиятны теориясындан. Пейзаж.

Бадави Рамазанов. «Сурат».

ОЪЗБАШЫНА ОХУМАКЪ УЧУН АСАРЛАР:

Чечеген ёммакълар.

Янгылтмачлар.

Чебер адабият:

А. Акавов. «Бёрюню де, тюлкюню де инге салгъан порсукъну ёммагъы».

С. Стальский. «Яшлагъа».

А. Межитов. «Сариялым». А. Къазиев. «Кирпи», «Оъмюр».

М. Ягъияев. «Бир орамны игитлери».

К. Абуков. «Халкъдан яшырып».

М. Шихвердиев. «Гюкюк бала».

А. Акъаев. «Дюнья».

Б. Магъмнатов. «Къакъашуралы яшланы йыры».

М. Атабаев. «Мени къурдашларым».

«КЪУМУКЪ АДАБИЯТ» ПРЕДМЕТНИ УЪЙРЕНИВНЮ НАТИЖАЛАРЫ

Аслу умуми школалар учун къумукъ адабиятдан билим берив уългю программа гъар класгъа гёре алынма герек билимлерин, бажарывлукъларын, тюрлю гъаракатларын (предметден алынагъан билимлер (предметный), дарсда берилеген англавланы теренлигин ва предметлени бири-бири булангъы байлавлугъун (метапредметный) ва оъзюне хас натижаланы (личностный) токъташдыра.

Оъзюне хас

Шу талап аян этип айтгъанда, охувчу, оъзбашына чалышып, алгъа багъып оъсювню, яшавда оъз ерин табывну, алгъан билимлерин охувда къоллавну ва билим алывгъа бакъдырылгъан чалышывун арагъа чыгъарывну англата.

Жамиятны ва адамланы бир-бирини арасындагъы лап аслу байлавлукъланы гелиши, маъна ва сан янындан алгъанда иш булан байлавлу адамны оъзюне бакъгъан якъдагъы ва ватандашлыкъ англавлары, жамият арада болмагъа тюшеген ихтиярланы якълавдагъы англавлары, алдына мекенли мурат салып болагъанлыгъы, яшавда оъз ерин табып билегенлиги, кёп тюрлю маданиятлар бар дюнья жамиятында Россияны оъзтёречилигин билмек ва англамакъ – булар бары да оъзбашына чалышып, гъар охувчуну алдына салынагъан талаплар гысаплана

– Инсанны къылыкъ-тарбия хасиятларын мюлк этив, кёп миллетли Ватанына бакъгъан сюювню тарбиялав, оъз адабиятына ва маданиятына, оъзге миллетлени маданиятына гъюрмет этив;

– сёйлев ва тил масъалаланы чечивде тюрлю источниклени (сёзлюклер, энциклопедиялар, интернет ресурслар) къоллав.

Дарсда берилеген англавланы теренлиги ва предметлени

бири-бири булангъы байлавлугъу

Бу талапгъа охувчулагъа дарсны барышында оъзге предметлер булангъы байлавлукъну гъакъында берилеген англавлар, тюрлю источниклени, шоланы ичинде интернет ресурсланы къоллап, билимлерин артдырыв, оланы дюнья къаравларында ва халкъ арада тюз къоллав, башлап ерли план

кѳуруп, охутув ишни натижаларын оѳзге муаллимлер ва тенглилери булан бирликде яшавгѳа чыгѳарывда оѳзтѳрече ѳлланы белгилев бола.

– Асарны проблемасын англав, гипотезаны арагѳа чыгѳарыв, материалны кѳурашдырыв, оѳзюню кѳаравларын гертилемек учун далилдер гелтирив, айтылагѳан пикруланы себеп аралыкѳларын авуздан ва язып англатып билив, гѳасиллер чыгѳарыв;

– оѳзбашына оѳз ишин кѳуруп, оѳзюню муштарлыкѳ гѳавасларын белгилеп бажарыв; – тюрлю маѳлуматлар береген источникдени табып, оланы чечип, оѳзбашына кѳоллап бажарыв.

Предметден алынагѳан билимлер

Предметни уѳйренивде охувчулар шо предмет булан байлавлу хас билимлеге ес болув, программагѳа гѳере дарсда этилме герек ишлени тюрлюлерин, дарсда кѳолланагѳан тюрлю-тюрлю метод кѳайдаланы ва шоланы дарсны барышында, билим берив проектлени яшавгѳа чыгѳарывда ва яшавда болагѳан гѳалларда кѳоллап билив, ондан кѳайры да, охувчулар билим алывда илму даражада ойлашып, дарсда гечилеген материалны илму булангѳы байлавлугѳун токѳташдырыв, илму терминологияны кѳоллап билив аслу талаплардан санала.

1. Билив сферада:

– гечилген асарланы аслу проблематикасын англав;

– адабият асарланы язылгѳан девюрю булангѳы байлавлугѳун, айрылыкѳларын, сонг да кѳылыкѳ масѳалаланы гѳалиги заман булан гелишивюн гѳрсетив;

– адабият асарны чечип бажарыв: ону кѳайсы жанргѳа гирегенин токѳташдырыв, темасын, идеясын, кѳылыкѳ-тарбия гючюн англав, игитлерин суратламав, бир яда бир нече асарны игитлерин тенглешдирив;

– асарны агѳвалат янын (сюжетин), кѳурулушун (композициясын), тилини чебер-суратлав аламатларын белгилев, оланы асарны идея маѳнасын чечивде ролюн англав (филология чечивню элементлери).

2. Айлана дюнья сферада:

– анадаш адабиятны ва маданиятны кылыкъ-тарбия якъдан агъамиятына тюшюнюв, оланы оызге миллетлени адат, кылыкъ-тарбия хасиятлары булан тенгleshдишив;

– асарлагъа оызтёрече къаравларын болдурув, оланы багъалав;

– авторну ойларын англав, олагъа багъа берив.

3. Сёйлев сферада:

– тюрю жанрлардагъа адабият асарланы англав, чебер охув;

– проза асарны яда ону гесеклерин, ана тилни чеберлик къуралларын къоллап, текстден цитаталар гелтирип, хабарлап бажарыв; асаргъа текстге гёре салынган соравлагъа жаваплар берив; авуздан тюрю-тюрю монологланы айтып, диалогну юрютуп болув;

– гечилген асарланы идея-тематикасына байлавлу изложениелер, сочинениелер, класда ва уйде яратывчулукъ ишлер язив; адабият ва умуми маданият темалагъа проектлер онгарыв.

4. Эстетика сферада:

– адабиятны сёз инчесаният гысапда англав, ону гёзеллигин, чеберлигин гыс этив;

– адабият асарларда чебер келпетлени яратывда тилни чеберлик алааматларыны, ана тилни сёз байлыгъыны агъамиятын англав.

КЛАСЛАГЪА ГЁРЕ ПРЕДМЕТДЕН АЛЫНАГЪАН БИЛИМЛЕР

– программада гёрсетилген асарланы чебер охуп, маънасына тюшюнюп, хабарын айтып бажарыв;

– гечилген асарланы атларын ва авторларын билив;

– адабият асарны чечивде башлапгъы бажарывлукълагъа мюлк болмакъ (сюжетин англамакъ, идея-чебер маънасын чечивде чебер-суратлав къураллагъа багъа берив болмакъ);

– тюрю жанрлардагъы асарланы башгъалыкъларын айырыв;

– программада гёрсетилген асарланы гёнгюнден билив;

– асарны сюжети булан байлавлу аслу теория англавланы кьоллап бажарыв (композиция, завязка, кульминация, развязка: пролог, эпилог ва ш.б.).

– даллилер гелтирип, гьасиллер чыгъарыв;

– тюрлю маълуматлар береген источниклени табыв, чечив, оланы озбашына кьоллап, пайдаланып бажарыв.

КЛАСЛАГЪА ГЁРЕ ПРЕДМЕТНИ ТЕМАТИКА ПЛАНЛАШДЫРЫВ

Тематика планлашдырылыв йыллагъа гёре берилген, онда темалагъа гёре сагъатлар гёрсетилген. Сагъатланы ва темаланы гезигин муаллим озюню къаравуна гёре алышдыры

№	Тема уроков Дарсны темасы	Часы сагъат	Дата	
			По плану	По факту
1.	Беседа о сказке Ёммакъланы гъакъында англав	1	4.09	
2.	Черноволосая. Къарачач	1	11.09	
3.	Морской конь Денгиз ат	1	18.09	
4.	Вн.чт. Кто еще бодрый Кл.охув . Ким-ким уяв ким уяв	1	25.09	
5.	Устные рассказы о Мулле Насредине Авуздан айтылагъан Молла Насрутдинни хабары	1	02.10	
6.	Подготовка к изложению	1	9.10	
7.	Изложение	1	16.10	
8.	Загадки Чечеген ёммакълар	1	23.10	
9.	Болтливая утка А. Хажиев Авузгъа бош акъ бабиш. А. Гъажиев	1	30.10	
10.	Богатырь Эсенболат убивший 10-главого дракона Тогъу башлы аждагъаны оьлтюрген нарт Эсенболат	1	13.11	
11.	Песня пахаря. Казак ничего не забыл. Чатакъ йыр. Бары да зат бар иКъазакъны эсине.	1	20.11	
12.	Наука – клад жизни Илму-яшавну хазнасы	1	27.11	

13.	Проклятие Мурсал – хану Мурсалхангъа налат болсун	1	4.12	
14.	Хитрый дележ Яревке пайлав	1	11.12	
15.	Кл. тыш. охув Яшлагъа	1	18.12	
16.	Жизнь рабочего Ишчини яшаву	1	25.12	
17.	Волк и волкодав Бёрюкъай ва арлан ит	1	15.01	
18.	Великанам А. Салаватов Нартлагъа	1	22.01	
19.	Внек.чт Мой салам Салам болсун	1	29.01	
20.	Есть ли джигиты подобные нам. Бизден игит халкъ болурму дуньяда	1	05.02	
21.	Герои одной улицы Бир орамны игитлери	1	12.02	
22.	Непоседа М-С. Яхьяев Тынчтурмас	1	19.02	
23.	Что такое Родина. Запах села	1	26.02	
24.	Ватан деген низатдыр. Юртну ийиси	1	5.03	
25.	День рождение героя Игит тувгъан гюн	1	12.03	
26.	Сочинение	1	19.03	
27.	Земля. Можно ли. Акай Акаев Дунья. Ярайгъан затмы.	1	2.04	
28.	Ёж. Жизнь. Казиев Кирпи. Оъмюр.	1	9.04	
29.	Последыши. Арт дёгерчиклер	1	16.04	
30.	Изложение	1	23.04	
31.	Изложение	1	30.04	
32.	Скворечник. Будь как сталь Бола бусанг болат бол. Къушгъа уя гъазирлей	1	7.05	
33.	Портрет повторение Сурат такрарлав	1	14.05	
34.	Загадки. Ёмакълар .	1	21.05	
35.	Обобщение	1	28.05	